

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора **Мукан Наталії Василівни** про дисертацію **Сутяги Олександра Станіславовича** «**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ ПРАВА В УНІВЕРСИТЕТАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ**», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

1. Актуальність теми дослідження та зв'язок із відповідними програмами, планами, темами. В умовах активної євроінтеграції України, кардинального реформування вітчизняної системи юридичної освіти та зростаючого попиту на висококваліфікованих правників, здатних ефективно діяти в умовах глобалізованого правового середовища, проблема наукового осмислення зарубіжного досвіду підготовки магістрів права набуває особливої значущості. Велика Британія, як одна з провідних держав із розвиненою системою юридичної освіти, що поєднує академічні традиції, практичну спрямованість і стандартизовані механізми кваліфікаційного контролю, є надзвичайно цінним об'єктом для порівняльно-педагогічного дослідження. Відповідно, тема дисертації Сутяги О. С. є своєчасною та науково обґрунтованою.

Дисертаційне дослідження виконане в межах науково-дослідницької роботи кафедри іншомовної освіти і міжкультурної комунікації Хмельницького національного університету «Формування особистості як суб'єкта самотворення» (державний реєстраційний номер 0119U103663). Тема дисертації затверджена вченою радою Хмельницького національного університету (протокол № 18 від 26.06.2025 р.).

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації. Дисертантом здійснено ґрунтовне опрацювання стану наукової розробленості проблеми підготовки магістрів права у вітчизняному та зарубіжному порівняльно-педагогічному дискурсі. З аналізу дисертаційної роботи стає очевидним, що здобувач систематизував і класифікував значний масив наукових праць українських та іноземних дослідників за основними тематичними напрямками, виявивши при цьому наявність конкретних прогалин у дослідженні проблеми в українській педагогічній компаративістиці.

Цінним доробком вважаємо характеристику Сутягою О. С. сучасних тенденцій розвитку юридичної освіти у Великій Британії (глобалізація, транснаціоналізація, інтернаціоналізація, цифрова трансформація, диверсифікація та інституціоналізація освітніх процесів), а також розкриття організаційно-дидактичних засад підготовки магістрів права в британських університетах, зокрема: функціонування мультипровайдерської системи надання

освітніх послуг, регламентація підготовки відповідно до професійних стандартів соліситорів і баристерів, забезпечення балансу між академічною автономією та дотриманням фахових стандартів.

Заслуговує на схвалення здійснений дисертантом порівняльно-педагогічний аналіз підготовки магістрів права у системах вищої освіти Великої Британії та України, в результаті якого виявлено спільні та відмінні підходи до організації магістерської підготовки правників. Практичне значення дослідження підсилено розробленням науково-методичних рекомендацій «Професійна підготовка магістрів права: досвід Великої Британії», які пройшли апробацію в освітньому процесі трьох університетів України.

3. Нові факти, одержані здобувачем. У дисертаційній роботі уперше виявлено та теоретично обґрунтовано організаційно-дидактичні особливості професійної підготовки магістрів права в університетах Великої Британії (регламентація підготовки відповідно до професійних стандартів соліситорів і баристерів; функціонування мультипровайдерської системи надання освітніх послуг; забезпечення балансу між академічною автономією закладів вищої освіти та дотриманням професійних стандартів; інтеграція та диверсифікація освітніх програм; прикладна спрямованість магістерських програм; стандартизація та міждисциплінарність змісту; інтеграція інноваційних технологій і методів навчання; активне використання юридичних клінік, менторства, симуляційних судових процесів (mooting), стажувань і практико-орієнтованих проєктів на засадах ко-продукції знань (co-production), орієнтованих на розвиток практичних, аналітичних і критично-рефлексивних умінь; застосування стандартизованих механізмів оцінювання професійних компетентностей; стимулювання наукової творчості в умовах розвиненої дослідницької інфраструктури; забезпечення можливостей індивідуалізації освітньої траєкторії відповідно до професійних інтересів і кар'єрних орієнтирів; використання варіативних (опціональних) форм оцінювання); здійснено порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки магістрів права в університетах Великої Британії та України; окреслено можливості імплементації інноваційних ідей британського досвіду в системі вищої юридичної освіти України; удосконалено змістове та навчально-методичне забезпечення професійної підготовки магістрів права; подальшого розвитку набули положення щодо тенденцій розвитку юридичної освіти у Великій Британії та Україні, а також вимог до професійної діяльності й компетентності юристів у Великій Британії.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. Аналіз змісту дисертації та публікацій Сутяги О. С. дає підстави для висновку про достатню науково-теоретичну

обґрунтованість та достовірність викладених результатів. Вивчення джерельної бази (246 найменувань, з них 173 англійською мовою) забезпечило можливість для всебічного аналізу предмета дослідження та формулювання відповідних висновків. Науковий апарат, викладений у вступі, дає змогу цілісно уявити авторське бачення розв'язання досліджуваної проблеми.

Здобувач демонструє глибоке знання теорії проблеми і методів її дослідження. Позитивне враження справляє оформлення роботи, вміщені в ній 16 таблиць та 2 рисунки, які візуалізують ключові положення дослідження. Зміст поданих анотацій відображає зміст дисертації та висвітлює її суттєві аспекти й основні положення. Рівень апробації результатів дослідження є достатнім і підтверджується участю дисертанта у наукових конференціях різного рівня, зокрема у міжнародних.

5. Значення одержаних результатів для науки і практики. Ретельний та всебічний аналіз наукової праці Сутяги О. С. уможливив виокремлення найбільш суттєвих наукових результатів, що мають теоретичне і прикладне значення для педагогічної науки і практики.

Результати дослідження мають теоретичне значення для подальшого розвитку порівняльної педагогіки, компаративістики юридичної освіти та педагогіки вищої школи. Практичне значення забезпечується можливістю безпосереднього використання науково-методичних рекомендацій «Професійна підготовка магістрів права: досвід Великої Британії», у яких обґрунтовано напрями використання інноваційних ідей британського досвіду з метою модернізації професійної підготовки майбутніх юристів в Україні.

Основні положення, теоретичні висновки та джерельна база дослідження можуть бути використані у процесі розроблення та оновлення освітніх програм, навчальних планів, робочих програм навчальних дисциплін, а також у створенні спецкурсів і спецсеминарів та вдосконаленні організації професійної підготовки магістрів права у закладах вищої освіти України. Результати дослідження становлять науково-практичний інтерес для науковців і викладачів, які здійснюють педагогічні та компаративні дослідження у сфері юридичної освіти.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Хмельницького національного університету (довідка № 141/172 від 30.12.2025 р.), Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (довідка № 535/1 від 15.10.2025 р.), Волинського національного університету імені Лесі Українки (№ 03-24/01/144 від 13.01.2026 р.).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Основні ідеї, матеріали, положення та висновки дисертаційної роботи можуть бути використані у процесі: виконання подальших наукових розвідок, присвячених проблематиці юридичної освіти в зарубіжних країнах;

розробки навчально-методичних посібників і підручників для закладів вищої юридичної освіти; створення нових навчальних курсів із порівняльної педагогіки та педагогіки вищої школи; вдосконалення організаційно-дидактичного забезпечення магістерської підготовки правників в університетах України.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій значною мірою забезпечується логічною структурою роботи. Дисертація складається з анотацій, переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та 15 додатків. Логіка і послідовність викладу тексту відповідає розв'язанню завдань дослідження для досягнення його мети.

У першому розділі «Професійна підготовка магістрів права як міждисциплінарна проблема» проаналізовано стан дослідженості проблеми у порівняльно-педагогічному дискурсі, охарактеризовано вимоги до компетентності юристів у Великій Британії та виявлено сучасні тенденції розвитку юридичної освіти в цій країні.

У другому розділі «Організаційно-дидактичні засади професійної підготовки магістрів права в університетах Великої Британії» розкрито загальну характеристику організації підготовки, обґрунтовано типологію та зміст освітніх програм, висвітлено методичні аспекти.

У третьому розділі «Порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки магістрів права в університетах Великої Британії та України» здійснено компаративний аналіз та обґрунтовано перспективи імплементації британського досвіду.

8. Повнота викладу основних результатів дисертації. Наукові результати та основні положення, висновки та рекомендації достатньо повно викладено у 10 науково-методичних працях, серед яких 5 статей (з них 2 у співавторстві) у наукових фахових виданнях України, 4 публікації у збірниках матеріалів наукових конференцій та 1 методична розробка.

9. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення одержаних результатів, вважаємо за потрібне висловити певні побажання та зауваження дискусійного характеру:

1. У підрозділі 1.1 дисертант здійснює масштабний огляд наукових праць, проте критерії відбору досліджень для аналізу залишаються непрозорими. Зокрема, не пояснено, чому до аналізу включено окремі вітчизняні публікації 2006–2011 рр. при наявності більш актуальних досліджень із цієї ж тематики. Відсутність обґрунтованих критеріїв відбору джерел знижує методологічну строгість огляду літератури.

2. У дисертаційній роботі автор презентує один із методологічних підходів – міждисциплінарний, характеризує «професійну підготовку магістрів права» як «міждисциплінарну проблему», що «вимагає синтезу правових знань, педагогічних підходів, психологічних методик, технологічних компетентностей та практичної діяльності» (с. 42). На наше переконання, у дисертації варто було б представити й інші методологічні підходи, покладені в основу професійної підготовки магістрів права в університетах Великої Британії.

3. Порівняльно-педагогічний аналіз у третьому розділі, хоча й виконаний за чіткими критеріями, здійснюється без залучення актуальної нормативно-правової бази обох країн – зокрема, не розглянуто вплив нового Порядку доступу до юридичної професії у Великій Британії (SQE, запроваджений з 2021 р.) на зміст і структуру магістерських програм. Ця реформа суттєво трансформує підготовку правників у Великій Британії, тому варто було б її проаналізувати.

4. Дисертація ілюстрована лише 2 рисунками і 16 таблицями, тоді як масштаб і складність досліджуваної проблеми передбачали б більш розгалужену систему візуалізації результатів – зокрема, порівняльних схем, концептуальних діаграм або моделей, які б наочно відображали виявлені відмінності між британською та українською системами підготовки магістрів права. Це підвищило б доступність сприйняття результатів дослідження.

5. Перспективні напрями подальших досліджень, окреслені дисертантом (с. 216), обмежені лише двома напрямками і стосуються вузьких регіональних аспектів (Уельс та Шотландія). Вважаємо, що робота тільки б виграла, якби автор позначив і більш широкі перспективи – зокрема, порівняльні дослідження підготовки магістрів права в інших країнах ЄС, дослідження впливу цифрової трансформації на майбутнє юридичної освіти, або вивчення можливостей академічної мобільності у контексті євроінтеграції України.

Наголосимо, що висловлені зауваження й побажання загалом не знижують цінність представленого дослідження, його науково-теоретичного й практичного значення, а формують основу для наукової дискусії.

10. Висновок. Рецензоване дисертаційне дослідження Сутяги Олександра Станіславовича на тему «Професійна підготовка магістрів права в університетах Великої Британії» є завершеною науковою працею, у якій розв'язано наукове завдання щодо виявлення особливостей професійної підготовки магістрів права в університетах Великої Британії та обґрунтування можливостей використання інноваційних ідей британського досвіду в системі вищої юридичної освіти України, що має важливе значення для галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

Основні наукові положення, висновки та практичні рекомендації, викладені у дисертаційній роботі, є логічними, послідовними, аргументованими,

достовірними, достатньо обґрунтованими. Дисертація характеризується єдністю змісту.

У 10 науково-методичних працях повністю відображені основні результати дисертації, з них 5 статей у наукових фахових виданнях України, 4 публікації у збірниках матеріалів наукових конференцій, 1 методична розробка.

Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44).

Дисертація є результатом самостійних досліджень, не містить елементів фальсифікації, компіляції, плагіату та запозичень, що порушують академічну доброчесність. Використання текстів інших авторів має належні посилання на відповідні джерела.

Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, а її автор – Сутяга Олександр Станіславович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та
інноваційної освіти
Інституту права, психології та
інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»

Наталія МУКАН

Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»

Роман БРИЛИНСЬКИЙ